

Културен маршрут „Кирил и Методий“

Едната перспектива на паневропейската инициатива е научна и образователна, а другата – туристическа

През май 2021 г. европейският културен маршрут „Кирил и Методий“ получи официално сертификат от Съвета на Европа (вж. бр. 31/2021). Негов носител е асоциация „Културен маршрут „Кирил и Методий“ в Чехия, чийто член е Кирило-Методиевският научен център на БАН – засега единствената организация от България.

Зина СОКОЛОВА

Важно е да се знае, че сертификатът важи само 3 години – подчертава проф. Славия Бърлиева, зам.-директор на Кирило-Методиевския център. – За този период членовете на Асоциацията, включително и нашият център, трябва да докажат, че маршрутът е жизнеспособен, че има потенциал и може да се развива във всички държави, които са заинтересовани от него. Затова сега най-важно е съставянето на националния маршрут и идентифицирането на заинтересованите участници.

Маршрутът „Кирил и Методий“ има две много важни за България перспективи, казва проф. Бърлиева. Едната е научната и образователната, а другата – туристическата. В сегашната обстановка с дистанционно обучение, на увеличаваща се неграмотност, на затруднения за теренни научни изследвания, от една страна, и туризъм, който също е под ударите на пандемията, е важно да се изгради национален клъстер за този Европейски културен маршрут. В него участват много страни – целият Дунавски регион, Гърция, Турция, Италия и Русия са част от целевата група. А така също Северна Македония и Полша, където кирилометодиевската традиция има дълбоки корени.

„Асоциацията, която получи сертификата от Съвета на Европа, разполага с научен комитет, който би трябвало да подтиква процеса на обособяване на националните маршрути във всяка от тези страни – уточнява проф. Бърлиева. – У нас трябва да привлечем хора от цялата страна, които биха участвали в съставянето на българската част от маршрута. Това са всички музеи, училища, читалища – десетки от тях носят името на Солунските братя. Важна е и подкрепата на Българската православна църква – в България има над 130 храма, чиито патрони са Кирил и Методий. Това показва дълбока традиция, свързана с националното самосъзнание.

Що се отнася до образованието – то за нас е много важно. Развиваме в рамките на големия проект за създаване и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ подпроекта „Кирилометодикон“, в който сме включили маршрута. Това е научна инфраструктура, която трябва

Проф. Славия Бърлиева

да събере всякакви данни за най-различни публики по отношение на Кирило-Методиевото дело. Разработваме нашия маршрут в тази структура и тук училищата, вкл. и тези в чужбина, са много важни, защото там нишката най-лесно се къса. Сключили сме договор с Асоциацията на българските училища в чужбина. Те изразиха своята тревога от липсата на адаптирани материали за деца, които не растат в българска езикова среда.

Кирилометодиевският маршрут дава възможност да се използват различни образователни европейски инструменти. Например много популярната програма „Еразъм“ се използва у нас главно за мобилности. А тя дава възможност за изготвянето на мултинационални научноизследователски проекти, чиито резултати могат да бъдат социализирани в сферата на образованието, подчертава проф. Бърлиева. Самите деца също могат да бъдат въввлечени в този процес. От Кирило-Методиевския център искат да направят програма за ученици от средния курс, които да изготвят мининаучни проекти, насочени към историята на училищата, носещи името на Солунските братя. Те могат да проучат кога е построено училището, кога приема името си, как се е празнувал празникът на Светите братя. Или пък да издирят какви църкви има в техния регион, които са посветени на св. Кирил и Методий. Така се ангажира съзнанието на децата в тази толкова важна за нацията ни традиция.

„Друга ниша, която може да се развие силно във връзка с маршрута, са музеите. Много от тях вършат огромна работа, но невинаги музейните работници имат необходимите възможности – и като средства, и като подготовка – казва проф. Бърлиева. – В това отношение могат да се използват инструменти за финансиране на културни маршрути, за да може да се обучат музейни

работници и местни гидове и да бъдат насърчени да повишат своя капацитет. Така ще бъдат изчистени от техните представи някои от фантазмагоричните идеи по отношение на кирилометодиевската проблематика, които циркулират в нашето общество. И те ще могат да поднасят по лесно смилаем, но адекватен начин научната истина за Кирил и Методий.“

Важно е да се подчертае, че този маршрут е в мрежата на Европейските маршрути, които вече са над 45 – първият от тях е от 1987 г. Вече има натрупан голям опит, от който България може да черпи, тъй като сме част от тази мрежа. От Кирило-Методиевския център смятат да се обърнат към професионални асоциации за деца в неравностойно положение, със специални потребности. Или пък за хора от третата възраст, които имат желание да научат нещо ново, да пътуват. Тук могат да бъдат привлечени и туроператорите, организациите за нестандартен туризъм – програмата обръща специално внимание на региони, които са по-слабо развити.

„Това са нашите възможности, които се надявам да споделим с публиката, така че тя да прояви интерес към този маршрут, защото нямаме много време – казва в заключение проф. Бърлиева. – Вече измина повече от половин година от получаването на сертификата. Трябва да го подплатим с реална дейност. Първата голяма проява в тази насока беше организираната от КМНЦ международна конференция, която мина успешно. В нея се включи и председателят на т.нар. Разширено споразумение за Европейските маршрути, който е директор на Института за Европейските културни маршрути към Съвета на Европа, колегите от асоциацията „Културен маршрут „Кирил и Методий“ в Чехия, представители на Министерството на културата, на Държавния културен институт, където организирахме изложба за кирилометодиевския маршрут – „Пътят на Кирил и Методий и техните следовници“. Предстои да представим нашата изложба през май и в Солун, в Центъра за история на града. Пред нас сега стои тежката задача да убедим хората да се започне работа по такива малки маршрути на различни нива в цялата страна или тематични международни маршрути. Имаме идея за маршрут за първопечатните кирилски книги, в който влизат Черна гора, Полша. Българските азбуки са също тема за тематичен маршрут. Във философията на културните маршрути е включено и природното наследство на регионите, а също така гастрономията, винарството – един комплекс от обекти, който би бил интересен и полезен за всеки българин, независимо от възрастта му.“

Снимка Русенски университет „Ангел Кънчев“

Проф. Попконстантинов (вляво) пояснява на колежата телематик смисъла на един епиграфски символ

Телематици гават рамо на археолозите

Учени от катедра „Телекомуникации“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“ извършиха дигитализация с 3D скенери на надписите по стените на Крепчанския манастир. Обработената информация предоставиха на видния историк, археолог и епиграф проф. Казимир Попконстантинов. Дигитализацията с 3D скенери на надписите дава съвременен и по-различен поглед върху тях, което помага за разчитането на скритата в тях информация. Сканирането на надписите позволява и тяхното запазване под формата на 3D модели за бъдещите поколения.

Крепчанският скален манастир се намира в дефилето на р. Баш пунар, приток на Черни Лом, на около 2 км югозападно от едноименното село. Самото то се намира на около 19 км северно от град Попово.

Манастирът е българска светиня от времето на Симеон Велики. Открит и описан е за първи път от Карел Шкорпил през 1910 г. Шкорпил попада на интересен скален надпис на кирилица и го документира. На съвременен български език надписът гласи (преводът е на проф. К. Попконстантинов):

В името на Отца и Сина и Св. Духа. Тук почива праведният отец Антони. †. А който направи в църквата житница, да отговаря пред Бога. Написа недостойният Михаил. Амин.

През 70-те години на XX век обектът се проучва от проф. Попконстантинов, тогава преподавател във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Професорът открива и друг интересен надпис и го разчита като:

В 6430/921 година през месец октомври в ?-десети ден почина Божият раб Антон.

Тази датировка дава основание да се определи активният период на съществуване на манастира – началото на X век, времето на цар Симеон Велики. Двата надписа до момента се смятат за най-ранните записи на кирилица по нашите земи.

Манастирът е бил разполо-

жен на три скални тераси и се е състоял от монашески килии, църква и църква-гробница. По стените на помещенията при проучванията са открити множество скални знаци – гореспоменатите надписи на кирилица, староеврейски букви и рунически знаци и рисунки.

Да си припомним, че с името на проф. Попконстантинов се свързва проучването на още едно голямо епиграфско наследство. Преди няколко десетилетия сред археологическата гилдия избухва бомба. Край село Равна, на 25 км източно от първата българска столица Плиска, е открит важен средновековен манастир. Според намерен в него надпис той е построен през 889 г., само 24 години след покръстването на българите от княз Борис-Михаил. От руините на някога величествените сгради са извадени повече от 300 изсечени върху камък надписи и рисунки. Текстовете са на кирилица, глаголица, старобългарско руническо писмо, гръцки език. Долавят се упражнения за обучение в грамотност, предварителни скици на миниатюри, цели текстове от свещени книги. Заедно с тях са намерени 30 железни писала (стилуси) и множество бронзови закопчалки за ръкописни книги. Находките подсказват, че в манастира е действало ателие за изпълнение на книги (скрипторий), училище и библиотека. Надписите показват, че там са работели и ученици на братята Кирил и Методий.

„С доц. Павел Георгиев от Археологическия музей с институт от филиала на БАН в Шумен посветихме 10 г. на този манастир – разказва след години проф. Попконстантинов. – Защо е изключителен? Това е единственият манастир, в който открихме около 230 – 250 надписа, от които е видно каква е била грижата за огромяването на българите. Използвани са пет графични системи, надписи с руническо писмо, характерно за прабългарите, имаме надписи с гръцко писмо, с латинско писмо, с кирилица и глаголическо писмо.“ **АЗБУКИ**